ISLOM DINI

Xidirova Inobat
To‘lavayeva Mexriniso
Bekchanova Ilmira
CHDPU Maktabgacha va boshlang‘ich
ta’lim fakulteti MAT25/2

F. Fayzullayev
Ilmiy rahbar:
https://doi.org/10.5281/zenodo.24340449

Annotatsiya: Mazkur maqolada islom dinining vujudga kelish tarixi, shakllanish bosqichlari, asosiy aqidalari, diniy-huquqiy manbalari hamda jahon sivilizatsiyasi taraqqiyotidagi o‘rni ilmiy-tarixiy jihatdan tahlil qilinadi. Islom dinining VII asr Arabiston yarimorolida shakllanishiga ta’sir ko‘rsatgan tarixiy va ijtimoiy omillar, Muhammad payg‘ambar faoliyati, hijrat voqeasi hamda dastlabki musulmon jamoasining rivojlanish jarayonlari yoritiladi. Shuningdek, islomning besh ustuni, iymon asoslari, Qur’oni karim, hadis, sunnat va fiqhning diniy hayotdagi ahamiyati ochib beriladi. Islom sivilizatsiyasining ilm-fan, falsafa, tibbiyot, matematika, me’morchilik va madaniyat taraqqiyotiga qo‘shgan hissasi tarixiy misollar asosida o‘rganiladi.
Kalit so‘zlar: islom, Muhammad payg‘ambar, Qur’oni karim, hadis, sunnat, iymon, e’tiqod, ibodat, shariat, fiqh, islom sivilizatsiyasi, ma’naviyat, bag‘rikenglik.

Аннотация: В статье рассматриваются история возникновения ислама, этапы его становления, основные вероучительные положения, религиозно-правовые источники и роль в развитии мировой цивилизации. Анализируются исторические и социальные условия формирования ислама на Аравийском полуострове в VII веке, деятельность пророка Мухаммада, переселение в Медину и развитие первой мусульманской общины. Особое внимание уделяется пяти столпам ислама, основам веры, Корану, хадисам, сунне и фикху. Также исследуется вклад исламской цивилизации в развитие науки, философии, медицины, математики, архитектуры и культуры.
Ключевые слова: ислам, пророк Мухаммад, Коран, хадис, сунна, вера, религия, шариат, фикх, исламская цивилизация, духовность, толерантность.

Abstract: This article examines the origins and historical development of Islam, its fundamental beliefs, religious and legal sources, and its contribution to world civilization. It analyzes the historical and social conditions surrounding the emergence of Islam in seventh-century Arabia, the life and activities of Prophet Muhammad, the Hijra to Medina, and the development of the early Muslim community. Particular attention is given to the Five Pillars of Islam, the foundations of faith, the Quran, Hadith, Sunnah, and Islamic jurisprudence. The article also explores the contributions of Islamic civilization to science, philosophy, medicine, mathematics, architecture, and culture.

Keywords: Islam, Prophet Muhammad, Quran, Hadith, Sunnah, faith, religion, Sharia, Islamic jurisprudence, Islamic civilization, spirituality, tolerance.

Din insoniyat tarixida jamiyatning ma’naviy, axloqiy va madaniy taraqqiyotiga ta’sir ko‘rsatgan muhim ijtimoiy hodisalardan biri hisoblanadi. Turli tarixiy davrlarda diniy e’tiqodlar insonlarning dunyoqarashi, turmush tarzi, ijtimoiy munosabatlari va madaniy qadriyatlarining shakllanishida muhim vazifani bajargan. Jahon dinlari orasida islom o‘zining keng geografik tarqalishi, boy ma’naviy merosi va tarixiy-madaniy ta’siri bilan alohida o‘rin egallaydi.Islom dini VII asrda Arabiston yarimorolida shakllangan bo‘lib, uning asosiy ta’limoti yagona Allohga e’tiqod qilish, insonning axloqiy mas’uliyatini anglash, adolat, halollik, mehr-oqibat va ijtimoiy birdamlik tamoyillariga asoslanadi. Islomning vujudga kelishi Arabiston jamiyatida yuz bergan diniy, ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan.Tarixiy manbalarga ko‘ra, Muhammad payg‘ambar faoliyati davrida yangi diniy jamoa shakllangan, 622-yildagi hijrat esa musulmonlar tarixida muhim burilish yasagan. Keyingi asrlarda islom turli xalqlar va hududlarga tarqalib, yirik diniy-ma’naviy hamda madaniy sivilizatsiyaning shakllanishiga asos bo‘lgan.Mavzuning dolzarbligi shundaki, islom dinining tarixini, aqidaviy asoslarini va madaniy merosini ilmiy jihatdan o‘rganish diniy bilimlarni to‘g‘ri anglash, tarixiy jarayonlarni xolis baholash hamda turli din va madaniyatlar o‘rtasidagi munosabatlarni tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Islom dinining shakllanish tarixi, asosiy aqidalari, muqaddas manbalari va jahon sivilizatsiyasiga ko‘rsatgan ta’sirini ilmiy-tarixiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.Tadqiqotning asosiy vazifalari,islom dinining vujudga kelishiga sabab bo‘lgan tarixiy sharoitlarni o‘rganish,Muhammad payg‘ambar faoliyati va dastlabki musulmon jamoasining shakllanishini yoritish,islom dinining asosiy aqidalari va ibodat tamoyillarini tahlil qilish,Qur’on, hadis, sunnat va fiqhning diniy hayotdagi o‘rnini aniqlash,islom sivilizatsiyasining ilm-fan, madaniyat va ijtimoiy taraqqiyotga qo‘shgan hissasini baholash.Maqolada tarixiylik, qiyosiy tahlil, manbashunoslik, tizimli yondashuv va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Islom tarixiga oid ilmiy tadqiqotlar, tarixiy manbalar va diniy matnlar tahlil qilindi.Islom dinining vujudga kelishi va tarixiy shakllanishi islom dini VII asr boshlarida Arabiston yarimorolida vujudga kelgan. Ushbu davrda Arabiston jamiyati qabila munosabatlari, savdo aloqalari, ko‘pxudolik e’tiqodlari va turli diniy qarashlar mavjud bo‘lgan murakkab ijtimoiy muhitga ega edi. Makka shahri savdo-sotiq va ziyorat markazlaridan biri sifatida muhim iqtisodiy hamda diniy ahamiyat kasb etgan.Islom dini tarixini o‘rganishda islomiy manbalar bilan bir qatorda zamonaviy tarixshunoslik tadqiqotlari ham muhim hisoblanadi. Jonathan Berkey ta’kidlaganidek, islom dastlab Arabiston yarimorolida shakllangan bo‘lsa-da, uning keyingi taraqqiyoti turli xalqlar va madaniyatlarning o‘zaro ta’siri natijasida kengaygan.Islomiy an’anaga ko‘ra, Muhammad ibn Abdulloh 570-yilda Makkada tug‘ilgan. 610-yilda Hiro g‘orida unga dastlabki vahiy nozil bo‘lgani islom tarixida yangi diniy davrning boshlanishi sifatida qaraladi. Muhammad payg‘ambar insonlarni yagona Allohga e’tiqod qilishga, butparastlikdan voz kechishga, adolat, halollik va o‘zaro yordamga chaqirgan.Dastlabki musulmonlar Makkada turli qarshiliklarga duch kelgan. 622-yilda Muhammad payg‘ambar va uning izdoshlari Yasrib shahriga ko‘chib o‘tganlar. Keyinchalik Madina nomini olgan ushbu shahar musulmon jamoasining muhim diniy va siyosiy markaziga aylangan.Hijrat deb ataladigan mazkur voqea islom tarixida alohida ahamiyatga ega. 622-yil musulmon hijriy taqvimining boshlanish nuqtasi

sifatida qabul qilingan. Madinada musulmonlar jamoasi shakllanib, diniy hayot bilan birga ijtimoiy va siyosiy munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalar ham rivojlangan.Muhammad payg‘ambar 632-yilda vafot etganidan so‘ng musulmon jamoasiga xalifalar rahbarlik qilgan. Abu Bakr, Umar ibn Xattob, Usmon ibn Affon va Ali ibn Abu Tolib dastlabki to‘rt xalifa sifatida islom tarixida muhim o‘rin egallaydi.VII–VIII asrlarda islom dini Arabiston chegaralaridan tashqariga tarqaldi. Yaqin Sharq, Shimoliy Afrika, Eron va Markaziy Osiyo hududlarida musulmon jamoalari shakllandi. Keyinchalik islom Hindiston, Janubi-Sharqiy Osiyo va boshqa mintaqalarda ham keng yoyildi.Shuni ta’kidlash lozimki, islomning turli hududlarga tarqalishi faqat harbiy-siyosiy jarayonlar bilan cheklanmagan. Savdo aloqalari, ilmiy munosabatlar, migratsiya, tasavvufiy targ‘ibot va mahalliy xalqlarning diniy-madaniy jarayonlari ham ushbu tarixiy hodisada muhim rol o‘ynagan.Islom dini qat’iy yakkaxudolik tamoyiliga asoslanadi. Uning markaziy g‘oyasi Allohning yagonaligi va Muhammad payg‘ambarning Uning elchisi ekaniga e’tiqod qilishdan iborat.Islom aqidasida iymonning olti asosiy sharti keng tarqalgan sunniy ta’limotga muvofiq quyidagilardan tashkil topadi:

1. Allohga iymon keltirish.
2. Farishtalarga iymon keltirish.
3. Ilohiy kitoblarga iymon keltirish.
4. Payg‘ambarlarga iymon keltirish.
5. Oxirat kuniga iymon keltirish.
6. Taqdirga, uning yaxshiligi va yomonligi Allohning ilmi va irodasi bilan ekaniga iymon keltirish.

Ushbu aqidaviy tamoyillar musulmonlarning dunyoqarashi, diniy e’tiqodi va ma’naviy hayotining asosini tashkil etadi.Islom ta’limotida tavhid tushunchasi alohida o‘rin tutadi. Tavhid Allohning yagonaligini tan olish va Unga sherik keltirmaslikni anglatadi. Ushbu tushuncha islom diniy-falsafiy qarashlarining asosiy negizi hisoblanadi.Islomda payg‘ambarlarga e’tiqod qilish ham muhim ahamiyatga ega. Qur’onda Odam, Nuh, Ibrohim, Muso, Iso va boshqa payg‘ambarlar zikr etiladi. Islom aqidasiga ko‘ra, Muhammad payg‘ambar payg‘ambarlikning so‘nggi vakili hisoblanadi.Islomning axloqiy qarashlarida rostgo‘ylik, adolat, ota-onaga hurmat, yetimlarga g‘amxo‘rlik, muhtojlarga yordam berish, ilm olish va halol mehnat qilish kabi fazilatlar targ‘ib etiladi.Islom diniy amaliyotining asosini besh ustun tashkil etadi. Ular musulmon kishining diniy hayoti va ibodat faoliyatini belgilovchi muhim tamoyillar hisoblanadi.Allohning yagonaligi va Muhammad payg‘ambarning Uning elchisi ekanini e’tirof etishdir. Shahodat islomga e’tiqodning asosiy ifodasidir.Musulmonlar kun davomida besh mahal namoz o‘qiydilar. Namoz ibodati insonning Alloh bilan ma’naviy aloqasini mustahkamlash, intizom va poklikni shakllantirishga xizmat qiladi.Belgilangan shartlarga javob beradigan mol-mulkdan muhtojlarga ajratiladigan majburiy diniy to‘lovdir. Zakot ijtimoiy yordam va iqtisodiy birdamlik tamoyillarini ifodalaydi.Ramazon oyida tong otishidan quyosh botguniga qadar yeb-ichish va boshqa ro‘zani buzuvchi amallardan tiyilishdir. Ro‘za sabr-toqat, o‘zini boshqarish va muhtojlarning holatini his etishga undaydi.Moddiy va jismoniy imkoniyati yetarli bo‘lgan musulmonning umrida bir marta Makka shahridagi muqaddas maskanlarni ziyorat qilishi hisoblanadi.Islomning besh ustuni diniy e’tiqod bilan kundalik hayot o‘rtasidagi uzviy aloqani ifodalaydi. Ular insonda ma’naviy mas’uliyat, intizom, saxovat va ijtimoiy birdamlikni rivojlantirishga qaratilgan.Islom diniy ta’limotining

asosiy manbalari Qur’oni karim va sunnat hisoblanadi. Musulmon huquqshunosligida esa ijmo va qiyos kabi usullar ham muhim o‘rin tutadi.

Qur’oni karim musulmonlarning muqaddas kitobi bo‘lib, islom e’tiqodiga ko‘ra, Alloh tomonidan Muhammad payg‘ambarga vahiy qilingan ilohiy kalomdir. Qur’on 114 suradan tashkil topgan. Uning matni musulmon diniy hayotining, ibodatlarining, axloqiy va huquqiy qarashlarining asosiy manbasi hisoblanadi.Qur’onda tavhid, payg‘ambarlik, oxirat, inson mas’uliyati, adolat, yaxshilik, ota-onaga hurmat, muhtojlarga yordam va jamiyatdagi axloqiy munosabatlar haqida ko‘plab ko‘rsatmalar mavjud.Hadis Muhammad payg‘ambarning so‘zlari, ishlari va ma’qullagan amallari haqidagi rivoyatlarni anglatadi. Hadislar islom diniy amaliyotini tushunishda Qur’ondan keyingi muhim manbalardan biri hisoblanadi.Hadis ilmining rivojlanishida Imom Buxoriy va Imom Muslim kabi muhaddislarning xizmatlari katta. Imom Buxoriy (810–870) tomonidan tuzilgan «Al-Jome’ as-sahih» islom olamida eng mashhur hadis to‘plamlaridan biridir.Sunnat Muhammad payg‘ambarning diniy va axloqiy hayot tarzi, amallari hamda ko‘rsatmalarini ifodalaydi. Sunnat Qur’on ta’limotlarini amaliy jihatdan tushunish va tatbiq etishda muhim ahamiyatga ega.Fiqh islom huquqshunosligi bo‘lib, diniy-amaliy masalalarni Qur’on, sunnat va boshqa huquqiy dalillar asosida o‘rganadi. Fiqhning rivojlanishi natijasida islom huquqiy maktablari shakllangan.Sunniy islomda Hanafiy, Molikiy, Shofi’iy va Hanbaliy mazhablari keng tanilgan. Shia islomida esa Ja’fariy fiqh maktabi muhim o‘rin tutadi.Markaziy Osiyoda, xususan, O‘zbekiston hududida Hanafiy mazhabi tarixan keng tarqalgan. Abu Hanifa No‘mon ibn Sobit (699–767) asos solgan ushbu huquqiy maktab musulmonlarning diniy-amaliy hayotida muhim ahamiyatga ega bo‘lgan.Markaziy Osiyo islom sivilizatsiyasi taraqqiyotida muhim o‘rin egallagan mintaqalardan biridir. Islom dini bu hududga VII–VIII asrlarda Arab xalifaligining harbiy-siyosiy yurishlari va keyingi ijtimoiy-madaniy aloqalar natijasida kirib kelgan.VIII asrning birinchi yarmida Movarounnahrda arablar hukmronligi kuchaygan. Qutayba ibn Muslimning 705–715-yillardagi faoliyati mintaqaning siyosiy tarixida muhim voqealardan biri hisoblanadi. Biroq islomlashuv jarayoni bir zumda yuz bermagan, u bir necha asr davomida murakkab ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o‘zgarishlar bilan birgalikda kechgan.IX–X asrlarda Somoniylar davrida Movarounnahr va Xurosonda islomiy ilm-fan va madaniyat yuksaldi. Buxoro va Samarqand kabi shaharlar diniy bilim, hadis, fiqh, falsafa va adabiyot markazlariga aylandi.Mazkur davrda Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Abu Mansur Moturidiy, Abu Ali ibn Sino va boshqa buyuk allom allomalar yetishib chiqdi.Abu Mansur Moturidiy (taxminan 870–944) sunniy islom aqidasining Moturidiylik maktabiga asos solgan mutafakkirlardan biri hisoblanadi. Uning qarashlarida aql va naqlning o‘zaro munosabati, e’tiqod masalalari va inson mas’uliyati muhim o‘rin tutadi.Imom Buxoriy hadis ilmining, Imom Termiziy hadis va hadisshunoslikning rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shgan. Ularning ilmiy merosi nafaqat Markaziy Osiyo, balki butun musulmon olamida katta ahamiyat kasb etadi.Shu sababli Markaziy Osiyoni islom sivilizatsiyasining muhim ilmiy va ma’naviy markazlaridan biri sifatida baholash mumkin.

Islom sivilizatsiyasi tarix davomida ilm-fan, falsafa, tibbiyot, matematika, astronomiya, geografiya, adabiyot va me’morchilik kabi sohalarning rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan.VIII–XIII asrlarda Bag‘dod, Damashq, Qohira, Buxoro, Samarqand, Marv va boshqa shaharlar ilmiy faoliyatning muhim markazlariga aylangan. Turli xalqlarning ilmiy merosi arab tiliga tarjima qilinib, yangi ilmiy izlanishlar uchun asos yaratgan.Matematika sohasida Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy (taxminan 780–850)ning xizmatlari alohida e’tirof etiladi.

Uning algebra rivojiga qo‘shgan hissasi jahon matematika tarixida muhim o‘rin tutadi. «Algoritm» atamasi ham uning ismi lotincha shaklda ifodalanishidan kelib chiqqan.Tibbiyot sohasida Abu Ali ibn Sino (980–1037)ning «Al-Qonun fit-tibb» asari katta shuhrat qozongan. Ushbu asar asrlar davomida Sharq va Yevropadagi tibbiy ta’lim muassasalarida muhim qo‘llanma sifatida foydalanilgan.Astronomiya sohasida Ahmad al-Farg‘oniy (taxminan IX asr)ning ilmiy ishlari muhim ahamiyatga ega bo‘lgan. Uning astronomiyaga oid asarlari keyinchalik lotin tiliga tarjima qilinib, Yevropada ham o‘rganilgan.Falsafa sohasida Abu Nasr Forobiy (taxminan 870–950) aql, jamiyat, davlat boshqaruvi va inson kamoloti masalalarini tadqiq etgan. Uning «Fozil odamlar shahri» asarida adolatli jamiyat va ma’naviy yetuk inson haqidagi qarashlar ilgari surilgan.Islom sivilizatsiyasining madaniy merosi me’morchilikda ham yaqqol namoyon bo‘ladi. Masjidlar, madrasalar, maqbaralar, kutubxonalar va ilmiy markazlar musulmon Sharqining me’moriy taraqqiyotini aks ettiradi.Buxorodagi Ismoil Somoniy maqbarasi, Samarqanddagi Registon majmuasi va boshqa tarixiy yodgorliklar islom davri me’morchiligining yuksak namunalaridir.Islom sivilizatsiyasining jahon madaniyatiga qo‘shgan hissasini faqat diniy faoliyat bilan cheklab bo‘lmaydi. Uning taraqqiyoti turli xalqlarning ilmiy tajribasi, madaniy merosi va o‘zaro aloqalari natijasida yuzaga kelgan keng tarixiy jarayondir.Islom ta’limotida axloqiy tarbiya va insoniy munosabatlar muhim o‘rin egallaydi. Qur’on va hadis manbalarida adolat, rostgo‘ylik, sabr, saxovat, ota-onaga hurmat, yetimlarga g‘amxo‘rlik, qo‘shnichilik munosabatlari va muhtojlarga yordam berish kabi qadriyatlar keng targ‘ib etiladi.Islomda insonning qadr-qimmati, uning hayoti va mol-mulkini himoya qilish masalalari ham muhim ahamiyatga ega. Diniy ta’limotda zo‘ravonlik, zulm, firibgarlik, yolg‘onchilik va nohaqlik qoralanadi.Bag‘rikenglik masalasi ham islom axloqining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Qur’onning Baqara surasi 256-oyatida «Dinda zo‘rlash yo‘q» mazmunidagi qoida bayon etilgan. Bu tamoyil diniy e’tiqod masalasida majburlashning rad etilishi sifatida talqin qilinadi.Islom tarixida musulmonlar bilan boshqa diniy jamoalar o‘rtasidagi munosabatlar turli davrlarda turlicha shakllangan. Ayrim tarixiy davrlarda ilmiy va madaniy hamkorlik rivojlangan bo‘lsa, boshqa davrlarda siyosiy ziddiyatlar ham kuzatilgan. Shu sababli tarixiy jarayonlarni bir tomonlama emas, balki aniq manbalar asosida baholash zarur.Bugungi kunda islomning insonparvarlik, adolat, ilm olish, o‘zaro hurmat va tinchlikka oid g‘oyalari jamiyatning ma’naviy taraqqiyotida muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Islom dinining shakllanishi va rivojlanishini o‘rganish ushbu dinning faqat diniy e’tiqodlar tizimi emas, balki keng tarixiy, ijtimoiy va madaniy hodisa ekanini ko‘rsatadi.Jonathan Berkey islomning shakllanishini Yaqin Sharqdagi diniy va madaniy jarayonlar bilan bog‘liq holda tahlil qiladi. Chase Robinson esa 622-yildagi hijratni musulmon jamoasining siyosiy va diniy rivojlanishida muhim burilish sifatida baholaydi.Zamonaviy tarixshunoslikda islomning dastlabki tarixi bilan bog‘liq manbalarni tanqidiy o‘rganish muhim metodologik talab hisoblanadi. Xususan, Qur’on, hadis, siyrat va keyingi davr tarixiy asarlari yaratilgan sharoit, ularning uzatilish tarixi va ilmiy ishonchliligi alohida tahlil qilinadi.Islom sivilizatsiyasining rivojlanishi ham turli xalqlarning ilmiy va madaniy tajribasi bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan. Arab, fors, turkiy va boshqa xalqlarning ilmiy merosi yagona sivilizatsion makonning shakllanishiga xizmat qilgan.Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, islom dinining tarixiy ahamiyatini uch asosiy yo‘nalishda baholash mumkin, diniy va axloqiy qadriyatlar tizimini shakllantirishdagi o‘rni, ilm-fan va madaniyat taraqqiyotiga qo‘shgan hissasi, turli xalqlar o‘rtasidagi tarixiy va madaniy aloqalarning rivojlanishiga ko‘rsatgan ta’siri.Olib borilgan ilmiy tahlillar asosida quyidagi

xulosalarga kelish mumkin.Islom dini VII asrda Arabiston yarimorolida shakllangan bo‘lib, uning vujudga kelishi o‘sha davrdagi diniy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar bilan chambarchas bog‘liq. 610-yilda dastlabki vahiy nozil bo‘lishi va 622-yildagi hijrat islom tarixining muhim bosqichlarini tashkil etadi.Islomning asosiy aqidaviy negizini tavhid, payg‘ambarlik, ilohiy kitoblarga, farishtalarga, oxiratga va taqdirga e’tiqod tashkil etadi. Uning besh ustuni esa musulmonlarning diniy hayotini belgilovchi asosiy ibodat tamoyillaridan iborat.Qur’oni karim va sunnat islom ta’limotining asosiy manbalari hisoblanadi. Hadis va fiqh ilmlarining rivojlanishi esa musulmon jamiyatida diniy bilimlar hamda huquqiy qarashlarning shakllanishiga xizmat qilgan.Markaziy Osiyo islom sivilizatsiyasining muhim ilmiy markazlaridan biriga aylangan. Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Abu Mansur Moturidiy, Abu Ali ibn Sino, Abu Nasr Forobiy va Muhammad al-Xorazmiy kabi allomalar jahon ilm-fani va madaniyati rivojiga katta hissa qo‘shganlar.Islom sivilizatsiyasi matematika, tibbiyot, astronomiya, falsafa, adabiyot va me’morchilik kabi sohalarning taraqqiyotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Ushbu jarayon turli xalqlarning ilmiy merosi va madaniy hamkorligi natijasida rivojlangan.Islomning adolat, halollik, ilm olish, mehr-oqibat, saxovat va inson qadrini ulug‘lashga oid tamoyillari bugungi kunda ham ma’naviy-axloqiy tarbiyaning muhim asoslaridan biri hisoblanadi.Umuman olganda, islom dinini ilmiy jihatdan o‘rganish uning tarixiy shakllanishi, diniy aqidalari, madaniy merosi va jahon sivilizatsiyasidagi o‘rnini chuqur anglash imkonini beradi. Islom tarixini xolis, manbalarga tayangan holda tadqiq etish diniy savodxonlikni oshirish, tarixiy xotirani mustahkamlash va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Berkey, J. P. The Formation of Islam: Religion and Society in the Near East, 600–1800. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
2. Robinson, C. F. (ed.). The New Cambridge History of Islam. Volume 1: The Formation of the Islamic World, Sixth to Eleventh Centuries. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
3. Berg, H. (ed.). The Routledge Handbook on Early Islam. London: Routledge, 2017.
4. Lapidus, I. M. A History of Islamic Societies. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
5. Esposito, J. L. Islam: The Straight Path. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2016.
6. Hodgson, M. G. S. The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization. Chicago: University of Chicago Press, 1974.
7. Nasr, S. H. Islam: Religion, History, and Civilization. HarperOne, 2003.
8. Qur’oni karim. O‘zbek tilidagi ma’nolar tarjimasi. Toshkent: turli nashrlar.
9. Imom al-Buxoriy. Al-Jome’ as-sahih. Turli nashrlar.
10. Imom at-Termiziy. Sunan at-Termiziy. Turli nashrlar.
11. Al-Moturidiy, Abu Mansur. Kitob at-tavhid. Turli ilmiy nashrlar.
12. Al-Xorazmiy, Muhammad ibn Muso. Al-kitob al-muxtasar fi hisob al-jabr val-muqobala. IX asr.